

Valorile etice, sensul vieții omului și comunităților umane, în concepția lui Vasile Goldiș

The ethical values, the meaning of human life and human communities, according to Vasile Goldis

*Marțian Iovan,
Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, Arad
E-mail: iovanm@uvvg.ro*

Abstract

The author of the article presents the idea of the brilliant transilvanian bookman and eminent politician – one of the coryphaeus of the Great Union’s accomplishment on December 1st, 1918 - regarding the role of the human values in leading a person and human communities. In connection with the other values, the ethical ones, having their origins in the Christianity, orientates the knowledge and facts of people, nations, political and administrative elites, of Church and school, etc., resulting much more justice, solidarity and cohesion of the community, a bigger power of the society in promoting its interior moral order and itself. Considering the diversity of the moral profiles of the nations, ethnic groups, political elites, Goldis underlines their common background – which makes possible a new moral order in the relations between human community, nations and interhuman. The ethical testament promoted by Goldis in his writings and in his whole life remains actual, being valid also for the future generations.

Keywords: moral values, meaning of life, political ethics, Goldis, Christian solidarity

Introducere

Încă în perioada anilor de liceu și, mai ales, din facultate, Vasile Goldiș și-a pus probleme privind rostul zbuciumului ființei umane pe Pământ, direcția și sensul de urmat ale comunităților umane, ale popoarelor. Astfel, în jurnalul său din tinerețe, consemna rezultatele reflecțiilor cu privire la sensul existenței umane, la principiile etice pe care ar trebui să se fundamenteze acesta și, în primul rând, necesitatea de a așeza relațiile dintre oameni pe principiul solidarității emanate din îndemnul hristic cu privire la

„iubirea aproapelui”. Către sfârșitul vieții sale, conștientizând apropierea clipei despărțirii de cele lumesti, Vasile Goldiș își autoevalua parcursul vieții personale în termeni etici: „eu sunt mulțumit și liniștit fiindcă simt șoapta conștiinței că nu am trăit zadarnic și am făcut binele pe care l-am putut face”¹.

Problemele de etică și soluțiile date acestora ocupă un loc privilegiat în concepția despre om și societate a lui Vasile Goldiș; conceptele tradiționale ale eticii – de bine – rău, iubire creștinească, solidaritate, fericire, libertate, responsabilitate, virtute, datorie, ideal moral, cod de precepte morale, desăvârșire a caracterului și a vieții sufletești etc., au o largă utilizare în eseurile, analizele și cuvântările sale. Acestora li se adaugă abordări extrem de profunde ale raportului dintre libertatea individului și valorile comunității din care el face parte, privite prin prisma criteriului datoriei și drepturilor naturale ale omului, a fundamentelor conduitei morale a oamenilor². Mai presus de caracterul și idealul moral ale individului, de analizele conduitelor morale ale oamenilor în raporturile lor cu organismele sociale din care fac parte, sunt poziționate teme privind valorile etice diriguitoare ale colectivităților umane, conceptualizări privind etica politică, etica administrativă, etica ierarhiei clericale, etica etniilor sau moralitatea etnică etc.

Rolul idealului etic, al valorilor morale în viața individului și a comunităților

Valoarea unui om nu este dată de cunoștințele lui, fie acestea oricât de vaste, ci de morala care-l călăuzește în viață, de idealul ce-l însuflețește, de caracterul ce-l propulsează către autoperfecționarea neîncetată și progresivă, considera V. Goldiș. Morala este norma purtării noastre în raporturile cu semenii. Maxima laică a moralității ar putea fi „ce ție nu-ți place, altuia nu-i face!”. Dar fundamentul întregii morale îl reprezintă învățătura creștină - supremul ideal al vieții. În acest sens, Goldiș formula întrebarea retorică „unde veți afla precepte morale mai generoase, mai luminoase, mai fericitoare decât în *Predica de pe munte* a Mântuitorului? Și care ar fi democrația mai desăvârșită decât aceea a blândului Iisus?”³. La

---

¹ Vasile Goldiș, „Răspunsul lui Vasile Goldiș la sărbătoarea sa”, in *Știrea* (nr.33, anul II, 1932), 1.

² Vezi o analiză amplă a concepției lui Goldiș despre lume, societate, cunoaștere, valori și om, în M. Iovan, *Crezul și concepția filosofică ale lui Vasile Goldiș*, (Cluj-Napoca: Editura Dacia, 2006).

³ Vasile Goldiș, „Legea învățământului primar”, in *Biserica și școala* (nr.37-41, anul XLVIII, 1924), 41,1.

nivelul individului, spiritul de inițiativă, judecata sănătoasă, voința fermă și hotărâtă la fapte – în ciuda oricăror obstacole, munca neprecupețită și rodnică, iubirea aproapelui sunt criteriile caracterului. „Nimic nu rezistă voinței și perseverenței, scria Goldiș. Psihologii știu că voința triumfă chiar asupra durerii. Caracterele oferă condițiile de siguranță ale oricărei societăți omenești. Istoria este mărturie că neamurile pier de pe urma slăbirii caracterului lor, nu prin aceea a inteligenței lor”⁴. Influența asupra gândirii lui Goldiș, exercitată de concepția lui Gustave Le Bon (1841- 1931) cu privire la psihologia evoluției popoarelor și a mulțimilor⁵, este destul de clară.

Dacă, la nivel individual, idealul de viață are funcții prometeice, dacă dezvoltarea unor caractere individuale puternice și sănătoase reprezintă o condiție *sine qua non* a progresului civilizațiilor și societăților umane, atunci (Vasile Goldiș își continuă raționamentul prin transfer la scara colectivităților umane) valorile morale sunt cele care alcătuiesc cheagul solidarizării între oameni iar nivelul de moralitate al unui popor marchează locul său pe scara civilizației determinând puterea sa de viață, de mărire și de glorie.

Într-un astfel de cadru conceptual, Goldiș va mărturisi credința personală referitoare la rostul societății umane și profesiunea de credință: „Mărturisesc că eu socot că supremul scop al omenirii e crearea de situații în care individul să se simtă bucuros că trăiește și vesel gata să aducă în orice moment orice jertfă pentru acele condiții despre care crede că îi procură lui și semenilor săi acea bucurie de a trăi”⁶. Calea atingerii acestui scop este întărirea sufletelor, desăvârșirea sufletească a oamenilor și popoarelor, interiorizarea în suflute a valorilor iubirii aproapelui, dreptății, adevărului, binelui, a libertății. Libertatea desăvârșită a vieții, de pildă, și a tuturor manifestărilor ei, este soarele care coace fericirea omenirii. Întărirea caracterelor, prin asimilarea valorilor umanității, va conduce la apropierea omului de om, la întărirea solidarității sociale⁷ – ca sursă de putere și mărire a colectivităților umane.

---

⁴ Vasile Goldiș, „Școala cea bună”, în *Anuarul Liceului Ortodox Român „Andrei Șaguna”, anul jubiliar 1924-1925*, ed. Iosif Blaga (Brașov, 1925), 1.

⁵ Vezi, în acest sens, lucrările lui Gustave Le Bon „Lois psychologiques de l’ evolution des peuples”, (Paris: Felix Alcan, Bibliotheque de philosophie contemporaine, 1894) & „Psychologie des foules,” (Paris: Felix Alcan, Bibliotheque de philosophie contemporaine, 1895).

⁶ Vasile Goldiș, „Societatea de mâine”, în *Societatea de mâine*, Cluj, nr.3, anul I, 1924, 1.

⁷ Noțiunile și expresiile: *solidaritate, consens, coeziune socială, conștiință colectivă, spirit de solidaritate, solidaritate organică* au sensuri și semnificații apropiate de cele din lucrările sociologice ale lui Emile Durkheim.

În acest context, pot fi constatate influențe asupra gândirii lui Goldiș venite din partea Școlii durkheimiene de sociologie, prin operele unor remarcabili reprezentanți, precum Celestin Bouglé (1870 – 1940). Aceștia considerau că esența unei societăți o constituie comunitatea de sentimente iar civilizația consistă în sistemul de țeluri asumate, care ar reprezenta temeiul solidarizării oamenilor, al coordonării unitare a activităților individuale⁸.

Vasile Goldiș avea în vedere modelul oferit de generațiile de strămoși ai neamului, de părinți, făcând aprecieri morale după criteriul faptelor, al gradului în care idealurile lor de viață și munca fără osteneală s-au obiectivat în valori perene de civilizație. În acest spirit scria : „ Binecuvântată să fie cenușa lor în sfintele morminte și în veci pomenirea lor. A părinților noștri care în nemărginita iubire de neam niciodată n-au deznădăjduit și niciodată nu și-au ațintit privirea la pământ, ca să se îngrozească de murdăriile vieții cu sfârșit, ci mai vârtos numai în depărtările lipsite de patimi și în viitorul de veci al neamului nostru au privit...că erau mari la inimi și mici la patimi și mai mult își iubeau neamul, de cum se urau între sine. Viața omului are sfârșit, numai faptele bune au viață de veci. Și sufletul nostru în râul bucuriei se scaldă, când privind la trecut vedem frumoasele fapte ale strămoșilor noștri”⁹. Scopul vieții lor era binele neamului, dorit cu dragă inimă, și nu desfătările trecătoare, nu goana după onoruri, președinții, titluri, averi.

Prin modelele etice oferite, în primul rând ale eroilor neamului românesc, Vasile Goldiș a promovat o etică militantă, urmărind să propage binele, iubirea de neam, extragerea de învățăminte din viața strămoșilor, a eroilor neamului, înțelegerea păcatelor celor răi cu scopul de a le evita în viitor. Prin toate acestea, ca și prin acțiunile școlii, bisericii, ale teatrului și altor instituții cu funcții formative, se urmărește înălțarea caracterelor individuale, sădirea de idealuri superioare, cultivarea virtuților care întăresc sufletele indivizilor. Superioritatea morală a unui om este determinabilă în raport cu aceste caracteristici sufletești: „Omul distins este distins, considera Goldiș, pentru calitățile sale sufletești, nu pentru că are mustață neagră ori degete subțirele și lungi. Cel puțin din punct de vedere moral este așa...”¹⁰. În schimb, sufletele seci, lipsite de voință și de ideal, de putere de viață, rătăcesc prin viață fără a-i simți dulceața și fără a da rod. Tot astfel pot

---

⁸ W. Paul Woght, „Un durkheimian ambivalent”, în *Revue française de sociologie* (Vol. XX, No. 1, 1979), p. 123-139.

⁹ Vasile Goldiș, „Teatru Român”, (*Familia*, anul XXXIV, 1898), în *Prin noi înșine.*, Ed. Vasile Popeangă (Arad: Editura Multimedia, 2000), p. 74.

¹⁰ Idem, „Arta”, (*Tribuna poporului* , nr. 230, anul VI, 1902), în *op. cit.*, p. 206.

vieții și popoarele pe pământ. De asemenea, superioritatea unui om în raport cu semenii săi este evidențiată de vredniciile sale, de munca sa – mai bine apreciată de comunitate decât munca altora, de faptul că practică moravuri mai bune decât ale celorlalți și reușește să se înalțe în societatea semenilor săi ca parte devotată propășirii acesteia ca întreg.

La rândul-i, o societate dreaptă și morală va fi cea care încurajează munca folositoare iar această muncă va fi măsurătoarea fericirii individuale; fiecare om putându-se fericii în măsura muncii sale prestate spre întemeierea binelui obștesc. Așadar, șansele individului supus legilor firii, de a-și realiza idealul de viață, sunt concepute de V.Goldiș în strânsă conexiune cu prosperitatea comunității din care acesta face parte, cu gradul de coeziune a societății pe axa acelorași valori diriguitoare și cu intensitatea sentimentelor de solidaritate umană – ca temelie a reușitelor indivizilor în acele acțiuni în care, ca ființe singulare, nu ar putea obține succesul dorit. Marele gânditor era convins că „nu este om fără să aparțină vreunui popor și soarta individuală a fiecăruia este strâns legată de soarta poporului său...fiecare individ binele său propriu îl făurește în măsura în care contribuie cu puterile sale la întemeierea binelui obștesc al neamului său și vredniciile fiecărui individ se răsplătesc în raport cu situațiunea generală a poporului său!”¹¹.

Etica aplicată în viața politică

În conformitate cu principiile doctrinei sale etice, Vasile Goldiș s-a detașat critic atât de morala promovată de partidele socialiste și comuniste din Europa epocii sale, cât și de concepțiile materialiste. Luând drept pilde evenimentele din Rusia și Ungaria din perioada de după primul război mondial, marele gânditor român întrevedea posibilitatea ca în societatea comunistă să se uniformizeze artificial și nedrept comportamentele morale, să se ștergă distincția dintre omul cinstit și cel mișel și prăpădit, să fie negată demnitatea umană creștină. Ori, promovarea unei atari etici comuniste ar însemna sfârșitul neamului nostru, a rostului și a demnității umane; ar semnifica desființarea a tot ce-i nobil și dumnezeiesc în lume¹².

Pe o poziție similară este plasată concepția materialistă a istoriei, viziunea etică a lui Marx, care fixează valori morale definitive, ultime, ce vor putea fi atinse pe calea utilizării predilecte a mijloacelor materiale. Ori progresul moral al omului și popoarelor este infinit – considera Vasile Goldiș, la fel cum drumul spre propria desăvârșire sufletească este fără de

---

¹¹ Idem, „Prin noi înșine!”, in *Tribuna* (Arad, anul XIV, nr. 38, 1910), p. 1.

¹² Idem, „Disciplina și solidaritatea partidului”, in *Românul* (nr. 100, anul VIII, 2 sept.1919), p. 1-3.

sfârșit. „Cum orice progres omenesc se înfăptuiește în societate și cum societatea este ceva psihic și nu material, doctrina materialismului istoric va fi lansată curând în muzeul ipotezelor moarte”¹³.

Goldiș a trăit, a gândit și a lucrat ca lider politic și ca demnitar în structurile statale¹⁴ fără a fi făcut compromisuri în raport cu crezul său etic și cu principiile proprii doctrine morale. De pe această poziție a promovat activ o nouă etică politică atât în cadrul structurilor politice – statale imperiale austro-ungare, cât și, ulterior, în cele ale României întregite prin actul istoric din 1 Decembrie 1918, la Alba Iulia¹⁵.

După eșecul mișcării memorandiste, Goldiș a conștientizat importanța abandonării pasivității românilor în raport cu modul de funcționare a organelor statului imperial și cu deciziile guvernanților ca exponenți declarați doar ai naționalității maghiare, a reevaluat mentalitățile sociale și calitățile morale ale poporului român din spațiul transilvan - cum ar fi: atitudinea răbdătoare, dorul de dreptate socială și națională, temperanța sau cumpătarea în favoarea trecerii la acțiunea hotărâtă a schimbării tacticii de luptă prin înlocuirea pasivității cu participarea activă la viața politică, implicit la activitatea parlamentară. În acest context, calea care ar putea conduce la mântuire presupune o nouă etică politică bazată pe încrederea în bunăcredința semenilor din organizație, discutarea problemelor cu motive reale și logice, abandonarea desăvârșită a momentelor personale și a așezării în locul principiilor morale a recurgerii la insinuări personale, bănuiri, „împroșcări murdare și mușcăături”. Motivarea acțiunilor de proprie emancipare, de a obține mântuirea prin noi înșine, considera Goldiș, este dată înăuntrul caracterului, în puterea de viață a sufletelor ce se întăresc din izvorul iubirii de țară și neam, din roadele ostinelilor.

În ajunul actului de la 1 Decembrie 1918 din Alba Iulia, în calitate de prevestitor și îndrumător al marilor primeniri politice ce vor descătușa trupurile și sufletele românilor, ale altor popoare de aceeași condiție politică, Vasile Goldiș a formulat „credeul politic” al tuturor românilor de pretutindeni. Ori, acest credeu politic are conotații etice și prometeice vizând relațiile interetnice, cele dintre popoare și state, respectarea drepturilor naturale și inalienabile ale națiunilor. Etica politică a marelui

---

¹³ Idem, „Societatea de mâine”, în *Societatea de mâine* (Cluj, nr. 3, anul I, 1924), p. 2.

¹⁴ Octavian Goga considera că Vasile Goldiș a fost o personalitate complexă, „unul dintre cei puțini în mâinile cărora s-a concentrat pentru câteva decenii soarta unui neam”. Vezi „La moartea lui Vasile Goldiș”. În *Viața ilustrată*, I, nr. 1 (1934), p. 13.

¹⁵ Vezi, în acest sens, Marțian Iovan, „The Philosophical Outlook and Model of Political Ethics Promoted by Vasile Goldiș”, în *Transylvanian Review*, Vol. XX, nr. 4 (2010), p. 129-142.

patriot și ctitor al statului național unitar român este formulată clar în următorul text: „Uniți deci într-o singură gândire și voință, ne vom grupa cu toții în jurul Comitetului Național Român și cu puteri unite vom conlucra la înfăptuirea acestui credeu. Să dispară deci dintre noi orice divergențe și interesele particulare să le supunem interesului comun. Duhul vremurilor istorice să ne inspire la fapte și virtuți pentru gloria, binele și fericirea veșnică a neamului nostru. Orice fel de intrigi, mistificări și insinuări răutăcioase la adresa conducerii să se refrângă de ținuta noastră, vrednică de trecutul nostru și potrivită evoluției istorice, marilor evenimente prin care trecem”¹⁶.

Etica politică dedusă din cele de mai sus, în special neostenitele eforturi pentru binele și fericirea veșnică a neamului românesc, pentru promovarea acelor virtuți ce vor genera gloria eternă a popoarelor, a constituit îndreptarul vieții și faptelor săvârșite de Goldiș până la trecerea sa în eternitate¹⁷. În calitate de lider de partid, de parlamentar sau de ministru, a continuat să exprime aceleași atitudini și să promoveze aceleași valori politice, să impună aceleași precepte morale guvernanților de la București, cuprinși în noile structuri statale formate prin actul Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918, precum cele exprimate odinioară în cadrul unor organe din statul monarhic austro-ungar. În acest sens, diferitele intervenții și analize efectuate de Goldiș, inclusiv în Parlamentul României, au vizat evidențierea valorilor politice-etice și a căilor menite să instaleze o nouă ordine morală atât în viața politică, administrativă, în structurile de putere și de decizie ale statului român, cât și în viața socială. Nu se va putea consolida statul național unitar român dacă în acest stat nu vor stăpâni libertatea și dreptatea față de toți cetățenii săi, fie ei români, fie de orice altă naționalitate sau religie.

Vasile Goldiș își exprima dezacordul față de acele curente politice sau grupuri parlamentare care încercau să sprijine opresiunea unor naționalități conlocuitoare prin neîngăduirea învățământului elementar în limba maternă sau să justifice tolerarea actelor de șovinism. Răzbunarea față de etnia maghiară nu are ce să caute în gândul și în atitudinile noastre. Un astfel de sentiment ar fi chiar o negație a geniului neamului românesc. Psihologia unui popor este viciată în simțul demnității, al dreptății și echității atâta vreme cât promovează înrobirea altui popor. Un popor care înrobește alt popor nu este liber cu adevărat. Iată cum gândea Vasile Goldiș,

---

¹⁶ Vasile Goldiș, „Înviere”, în *Românul* (nr. 1, anul VII, 8 noiembrie 1918), p. 1.

¹⁷ Vezi, în acest sens, Silviu Dragomir, *Vasile Goldiș luptătorul și realizatorul politic*, Sibiu, 1936, p. 3-4.

detașat fiind de patimi sau de interese mărunte, doar de la înălțimea principiilor unei etici politice universale aflată mai presus de faptele și conduitele oamenilor interesați, fie ei chiar demnitari în aparatul de stat.

La întrebarea: „Cum putem să câștigăm mai ușor sufletul minorităților noastre? Răspunsul este simplu și precis : Prin dreptate și prin bunătate”¹⁸. Iar în ceea ce privește etica funcționarilor din administrația publică și a reprezentanților în structurile de putere ale statului, cerința formulată de V. Goldiș a fost : „Nu ne balcanizați!”. Se pare că un astfel de îndemn are conotații apropiate de cele desprinse din mersul politicii și administrației publice practicate de statul român în deceniile anterioare

O nouă ordine morală în relațiile internaționale

Istoria Europei după primul război mondial a parcurs o nouă cotitură, a generat mari prefaceri printre care și o reformă morală, o nouă așezare morală a omenirii. Vasile Goldiș era convins că noua ordine a relațiilor interumane și a celor internaționale rezultă din principiul „iubirii aproapei”, al solidarității umane începând cu microgrupurile și terminând cu macrosistemele sociale și politice de la scară planetară, adică din spiritualitatea creștină. „Credința în Dumnezeu și în morala creștină, scria Goldiș, vor fi cei dintâi doi stâlpi pe care se va zidi România Mare. În noul Stat Român va trebui să consacram principiul muncii ca măsurătoare a valorilor morale”¹⁹. Mai presus de toate însă, urmând calea desăvârșirii și a progresului spiritual, va trebui să planeze cinstea, imparțialitatea și altruismul sacru al tuturor acelor care primesc asupra lor îndreptățirea apăsătoare și datoria prea frumoasă a diriguirii afacerilor obștești.

La scara relațiilor internaționale, Goldiș a intuit și a analizat evoluția societății universale, a popoarelor componente, bazată pe raționalizarea muncii, pe o nouă etapă a dezvoltării civilizației care să permită tuturor oamenilor, inclusiv celor săraci și umili, să aibă acces la frumusețile lumii, vieții, gândului și ale creațiilor de artă. În acest cadru evolutiv , Goldiș prezintă cu admirație calitățile poporului român privind solidaritatea , pacea universală, respectul diferențelor, rezultate din spiritualitatea sa creștină și practicarea modelului etic hristic. Goldiș aprecia „solicitudinea națiunii românești pentru pacea eternă și asocierea ei la munca de solidarizare universală în străduința pentru mai multă dreptate și libertate în lumea

---

¹⁸ Goldiș, *Legea învățământului primar*, p. 37-41.

¹⁹ Idem, „Disciplina și solidaritatea partidului”, în *Românul* (nr.100, anul VIII, din 2 sept. 1919), p. 2.

oamenilor”²⁰. În esență, valorile fundamentale care trebuie să ghideze evoluția ordinii mondiale sunt pacea, solidaritatea tuturor oamenilor și popoarelor, dreptatea, libertatea și promovarea adevărului.

Împărtășind crezul și idealul etic creștin, precum și acele valori morale care au incitat procesul de făurire a unității sufletești a tuturor oamenilor și în numele cărora au fost proclamate pentru întâia dată în lume deosebirea, egalitatea, libertatea și frățietatea, miluirea celor slabi și osândirea celor nerușinați și fățarnici, Vasile Goldiș s-a adresat generațiilor următoare cu cuvinte care au semnificațiile unui testament moral: „O, voi care pășiți în urmele noastre, stați credincioși de veghe la pragul acesta, ascultați glasul noilor vremi, începeți veacul vostru reîntronând credința, munca, cinstea și omenia în gândul și sufletul omenesc, iubiți adevărul, dreptatea și libertatea și faceți ca peste o sută de ani noi în mormânturi să binecuvântăm faptele voastre, iar neamul nostru să strălucească prin virtute la marginea Euxinului românesc între Nistru, Tisa și Dunărea albastră”²¹.

În finalul acestui studiu, putem fi de acord cu aprecierea obiectivă a profesorului Vasile Popeangă conform căreia, după Marea Unire, Vasile Goldiș „s-a afirmat tot mai mult ca un gânditor creștin-democrat, care a așezat la baza proceselor de transformare socială virtuțile creștine. A considerat că progresul social se realizează prin perfecționarea relațiilor interumane datorită predominanței spiritului de dreptate, a muncii cinstitute și a spiritului de religiozitate care îi înnobilează conștiințele”²². Subliniem, totodată, că ordinea morală specifică relațiilor interindividuale cu valorile ei reglatoare de sorginte creștină, a fost extrapolată de marele gânditor la nivel macrosocial, până în sfera relațiilor internaționale și a edificării unor instituții la scară europeană și planetară, din care să rezulte, istoricește, mari înnoiri în civilizația umanității menite să îi aducă omului, ca ființă individuală, tot mai mari bucurii și satisfacții pentru împlinirile săvârșite în acest proces global la care participă în mod liber pe drumul fericirii și mântuirii²³.

Goldiș era la curent cu orientările din sociologie, filozofie politică, antropologie, geopolitică, și cu acel curent de gândire politică privind necesitatea unei noi ordini mondiale bazată pe fundamente economice,

---

²⁰ Idem, „Discursul președintelui „Astrei” la Congresul Inginerilor, ținut în 15 septembrie la Arad”, în *Biserica și școala*, nr. 40, anul LIII, 29 septembrie 1929, p. 2.

²¹ Idem, „Trei făgărășeni”, în *Biserica și școala*, nr. 44, anul LIII, 27 oct. 1929, p. 9.

²² Vasile Popeangă, „Omul politic Vasile Goldiș în anii postbelici”, în *Vasile Goldiș. Politică și cultură (1919-1934)*, (Arad: „Vasile Goldiș” University Press, 1993), p. 22.

²³ Vezi studiul „Vasile Goldiș – gânditor și om politic european”, în Gheorghe Șora, *Vasile Goldiș – o viață de om așa cum a fost* (Timișoara: Editura Helicon, 1993): p. 459-477.

juridice și etice, care să excludă războiul, conflictele sângeroase în general. Omenirea are nevoie de instituții noi la nivel mondial, care să gestioneze relațiile internaționale pe baza solidarizării și cooperării dintre popoare și statele acestora. S-a ajuns astfel la idei precum „societatea națiunilor libere”, „liga națiunilor”, la concepția despre necesitatea unui „stat universal”, care să reprezinte și să apere interesele tuturor părților sale constitutive. În acest context, Goldiș a fost influențat de opera marelui filosof și om de știință englez (laureat al premiului Nobel) Bertrand Russell (1872-1970)²⁴. De asemenea, Goldiș a fost influențat și de alți autori de renume European din Franța, Germania, Marea Britanie, Austria etc. în conturarea propriei concepții despre evoluția omenirii, a instituțiilor politice internaționale astfel încât să fie evitate dezastrele de tipul celor generate de Primul Război Mondial. Este citat autorul englez Herbert George Wells (1866-1946), care a lansat o teorie privind viitorul “stat mondial” (un suprastat) și a creionat un plan referitor la cum ar trebui să fie constituit Guvernul Mondial²⁵.

Goldiș, cunoscând temeinic situația economică, socială, politică și principalele curente de idei politice din perioada interbelică, și-a format propria viziune despre edificarea unei societăți și civilizații, la scară planetară, bazate pe dreptate, pe garantarea păcii și a drepturilor omului. Nevoia de a orienta omenirea spre un organism mondial deschide o nouă etapă în istorie și spre îndeplinirea idealului uman. Noua organizare politică a omenirii – “statul universal”, corespunde evoluției spiritului uman, care constituie premisa solidarizării oamenilor și popoarelor la scară globală. Remediul împotriva războaielor ar fi “statul universal”. Evoluția istorică în această direcție nu mai este o utopie pentru că există o cale de realizare a noii ordini mondiale, care exclude forța; este calea spirituală, cea de promovare a valorilor general umane, a dreptății, solidarității, egalității, de luminare desăvârșită a conștiinței oamenilor și maselor ce va fi stăpânită de binele tuturor²⁶. Realizarea statului universal este un proces istoric treptat și de lungă durată, care nu va reprezenta punctul *terminus* al istoriei. Dimpotrivă, considera Goldiș, noua organizare internațională va germina

---

²⁴ . Vezi art. lui Richaard Rempel, “From Imperialism to Free Trade: Couturat, Haslevy and Russell’s First Crusade,” in: *Journal of the History of Ideas*, (Vol. 40, No.3, 1979), p. 423-443, în care autorul scoate în evidență calitățile și meritele lui Bertrand Russell cu privire la proiectul noii ordini mondiale și asigurarea păcii – idei care l-au influențat pe V. Goldiș.

²⁵ Vezi Wells W.G., „The League must be representative.” *In the Fourth Year* (London: Chatto and Windus, 1918).

²⁶ Vezi Vasile Goldiș, „Statul universal”, în *Observatorul politic și social* (Anul I, No. 9, 1930), p. 1-4.

noi probleme și perfectibilitatea spiritului omenesc este infinită – de unde rezultă noi etape viitoare în evoluția istorică a societății.

În loc de concluzii

Prin crezul etic, prin doctrina morală profesată, prin gândirea și faptele sale prometeice, profilul său spiritual și etic, Vasile Goldiș aparține tipologiei apostolice sau eroice. Construcțiile sale teoretice în domeniu, contribuțiile la etica politică, la etica relațiilor interetnice și internaționale, ca și viziunea privind noua ordine morală virtuală a Europei și a lumii aparțin exemplului personal pe care l-a oferit și demonstrat, dar rămân îndepărtate de „proza gândirii” și comportamentelor mulțimilor și chiar de interesele sau orientările multor oameni cu educație, cu poziții înalte în societate.

Așadar, pe întregul traseu al vieții sale, atât ca om, ca secretar consistorial cât și ca politician de geniu, Vasile Goldiș a fost inspirat și orientat de idealul etic creștin, de modelul oferit de Mântuitorul Iisus, reglându-și activitatea și propria viață corespunzător principiului solidarității cu semenii. Analizele filosofice întreprinse de marele gânditor conceptualizează, în diferite ipostaze, destinul moral al omului, comunităților, în special al națiunilor, rezultând contribuții originale – demne în orice epocă istorică de a fi supuse reflecțiilor generatoare de învățăminte utile, la aprofundarea eticii în general, a eticii elitelor politice, eticii etniilor, administrației publice, managementului public, a eticii ierarhiei clericale și a eticii didactice.

Abordate și evaluate în esența lor, mesajul etic și semnificațiile testamentului moral, promovate în mod constant, atât în demersurile teoretice cât și în viața practică, de corifeul Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918, își păstrează valabilitatea pentru generațiile de astăzi dar și pentru cele următoare. După cum remarcă Ion Clopoșel, Vasile Goldiș, ca unul din liderii politici și gânditori europeni ai epocii sale, ne-a lăsat o operă teoretică-filosofică, etică și practică ce stârnește, în continuare, interesul specialiștilor pe plan național și internațional²⁷.

Bibliografie

Clopoșel, Ion. *Amintiri și portrete*. Timișoara: Editura Flacăra, 1973.

Dragomir, Silviu. *Vasile Goldiș – luptătorul și realizatorul politic*. Sibiu, 1936.

---

²⁷ Vezi Ion Clopoșel. *Amintiri și portrete* (Timișoara: Editura Flacăra, 1973), p. 35.

- Goga, Octavian. „La moartea lui Vasile Goldiș.” În *Viața ilustrată*, I, nr. 1 (1934): 13-15.
- Goldiș, Vasile. *Scrieri social-politice și literare*, eds. Mircea Popa and Gheorghe Șora. Timișoara: Editura Facla, 1976.
- , *Prin noi înșine*, ed. Vasile Popeangă, Arad: Editura Multimedia, 2000.
- , „Teatru român.” *Familia*, anul XXXIV, 1898.
- , „Arta.” *Tribuna poporului*, nr. 230, anul VI, 1902.
- , „Prin noi înșine”. *Tribuna* (Arad), XIV, nr. 38, 1910.
- , „Înviere.” *Românul*, nr. 1, 8 noiembrie 1918.
- , „Disciplina și solidaritatea partidului.” *Românul*, nr. 100, anul VIII, 2 septembrie 1919, reeditat *Vasile Goldiș Politică și cultură (1919-1934)*. Ed. by Vasile Popeangă. Timișoara: Editura Mirton, 1993: 39-44.
- , „Legea învățământului primar.” *Biserica și școala*, nr. 37-41, anul XLVIII, 1924.
- , „Societatea de mâine.” *Societatea de mâine*, ed. Ion Clopoțel, nr.3, anul I, 1924.
- , „Trei făgărășeni.” *Biserica și școala*, nr. 44, anul LIII, 1929.
- , „Răspunsul lui Vasile Goldiș la sărbătoarea sa.” *Știrea*, nr. 33, anul II, 1932.
- , „Școala cea bună.” *Anuarul Liceului Ortodox Român „Andrei Șaguna” din Brașov*, anul jubiliar 1924-1925, publicat de dr. Iosif Blaga, Brașov, 1925.
- Iovan, Marțian. *Crezul și concepția filosofică ale lui Vasile Goldiș*. Cluj-Napoca: Editura Dacia, 2006.
- Pascu, Ștefan. „Introducere.” În *Vasile Goldiș. Scrieri social-politice și literare*, eds. Mircea Popa and Mihai Șora, Timișoara: Editura Facla, 1976: 5-9.
- Popa, Mircea and Șora, Gheorghe. „Studiu introductiv”, in *Vasile Goldiș. Scrieri social-politice și literare*, eds. Mircea Popa and Gheorghe Șora. Timișoara: Editura Facla, 1976: 9-66.
- Popeangă, Vasile. „Omul politic Vasile Goldiș în anii postbelici.” În *Vasile Goldiș. Politică și cultură (1919 – 1934)*, ed. Vasile Popeangă, Arad: „Vasile Goldiș” University Press, 1993: 7-23.
- Șora, Gheorghe. *Vasile Goldiș militant pentru desăvârșirea statului național*. Timișoara: Editura Facla, 1980.
- Idem, *O viață de om așa cum a fost*. Timișoara: Editura Helicon, 1993.